

2BLACKDOT..

“Esasen konu hep 2 nokta arasındadır”

Haftalık Politik ve Jeopolitik Gelişmeler

1 Aralık 2025 – Sayı 85

Bu hizmet size 2blackdot ve TEMA Grup tarafından ücretsiz verilmektedir. Bu yazılanlar yatırım tavsiyesi değildir.

Hazırlayan: Hakan Çalışkantürk

2twoblackdots@gmail.com

<https://www.2blackdots.com>

*** Yasal Uyarı:*** Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti; a racı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, yatırım ve kalkınma bankaları ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde ve yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel olarak sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu yorum ve tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihinize uygun olmayabilir. Bu nedenle sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Gerek bu yayındaki gerekse bu yayında kullanılan kaynaklardaki hata ve eksikliklerden ve bu yayındaki bilgilerin kullanılması sonucundaki yatırımcıların ve/veya ilgili kişilerin uğrayabilecekleri doğrudan ve/veya dolaylı zararlardan, kar yoksunluğundan, manevi zararlardan ve her ne şekilde olursa olsun üçüncü kişilerin uğrayabileceği her türlü zarardan dolayı 2blackdot ve Hakan Çalışkantürk sorumlu tutulamaz.

2blackdot haftalık bülteni yönetici özeti:

Karadeniz’de Tanker Saldırıları: Savaş Yeni Bir Aşamaya mı Geçiyor?

28–29 Kasım’da Türkiye açıklarında Gambiya bayraklı **Kairos** ve **Virat** tankerleri, Ukrayna’nın **Sea Baby** insansız deniz araçlarıyla vuruldu. Kairos’ta yangın çıktı, toplam 45 mürettebat kurtarıldı. Bu saldırılar, **Rusya’nın petrol taşımacılığına ekonomik darbe** niteliği taşıyor ve Karadeniz’in güvenliğine yönelik endişeleri artırıyor. SBU, saldırıları “Rus ekonomisini baskılama” stratejisinin parçası olarak tanımlarken Rusya “**terör saldırısı**” olarak nitelendirdi.

Barış Görüşmeleri: Cenevre’de Kritik Eşik

ABD Başkanı Trump’ın 28 maddelik barış planı **20 maddeye indirildi**, 18’i üzerinde uzlaşıldı. Çözümeyen iki başlık:

- **Toprak statüsü**
- **ABD güvenlik garantilerinin kapsamı**

Ukrayna, ABD baskısı ile bazı tavizlere açık görünse de **toprak konusunda kırmızı çizgisini koruyor**. **Rusya** ise planı “ilke olarak kabul edilebilir” buluyor ve topu ABD–Ukrayna hattına bırakıyor.

AB içinde bölünme mevcut:

- **GB İngiltere, Polonya, Baltıklar:** Toprak tavizlerine sert şekilde karşı.
- **DE Almanya & FR Fransa:** Temkinli iyimser.

GB İngiltere’nin Gölgesi: Sea Baby Teknolojisinin Ana Kaynağı mı?

Saldırılarda kullanılan insansız deniz araçlarının geliştirilmesinde **İngiltere merkezli Syos Aerospace** ile yapılan 40 milyon dolarlık anlaşmanın belirleyici olduğu ileri sürülüyor. Rusya, İngiliz istihbaratının Karadeniz’deki operasyonlarda aktif rol oynadığı iddialarını gündeme getirdi. Londra, **Trump’ın barış planına soğuk yaklaşan** en sert müttefiklerden biri.

“Kim Barışı İstemiyor?” Sorusunun Arka Planı

Barış planı tüm aktörleri memnun etmiyor:

- **UA Ukrayna içi şahin gruplar:** Toprak tavizlerini reddediyor.
- **RU Rus radikal milliyetçiler:** Zelenskiy ile anlaşmaya karşı.
- **GB İngiltere, Polonya, Baltıklar:** Rusya’yı ödüllendiren bir anlaşmaya sıcak bakmıyor.
- **Savaş sanayisi ve bazı küresel aktörler:** Uzayan gerilimin devamından fayda sağlıyor.

Karadeniz Güvenliği İçin Yeni Risk Ufku

Türkiye’nin MEB’inde gerçekleşen saldırılar, Karadeniz güvenlik mimarisini sarstı:

- **Seyir güvenliği:** Sigorta primlerinin artması, rota değişiklikleri, Boğaz yaklaşımında risk algısı.
- **Çevresel risk:** Tankerler boş olmasına rağmen ciddi bir petrol sızıntısı ihtimali gündeme geldi.
- **NATO-Rusya gerilimi:** NATO gözetleme uçuşlarını artırdı; Rusya savaş gemilerini güneye çekti. Karadeniz ilk kez savaşın **tamamına** yayılma riskiyle karşı karşıya.

Olası Gelecek Senaryoları

1. **Barış Anlaşması:** Gerginlik düşer; Karadeniz’de yeni güvenlik mutabakatı oluşabilir.
2. **Barış Çökerse:** Tanker savaşları yayılabilir; Odesa ve Rus limanlarında ağır tırmanma riski.
3. **Kontrollü Gerginlik:** Körfez tanker savaşına benzer düşük yoğunluklu ama sürekli risk.
4. **Uluslararası Müdahale:** Güvenlik tamamen bozulursa BM/NATO konvoy misyonları gündeme gelebilir.

Yönetici Notu

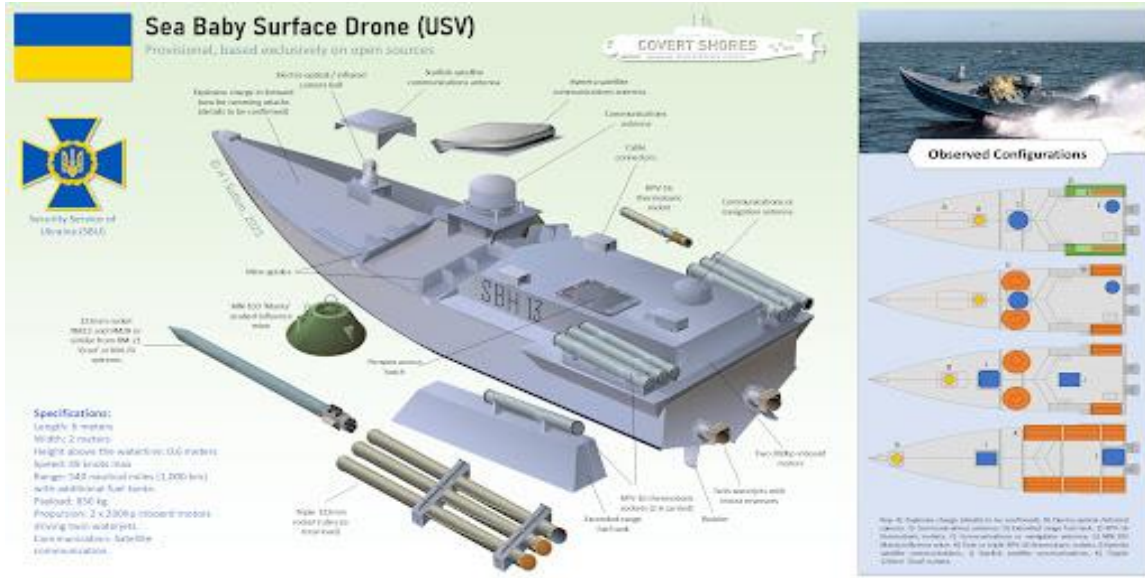
Karadeniz’de yaşanan tanker saldırıları, **barış görüşmelerinin en kritik anında** gerçekleşerek savaşın seyrinde yeni bir kırılma yaratmıştır. Türkiye, bu gelişmeleri **denge diplomasisi** ile yönetirken bölgesel güvenlik mimarisinin yeniden şekillenmesinde önemli bir rol oynayabilir.

Jeopolitik ve Küresel Gelişmeler:

TANKER SALDIRILARI VE KARADENİZ'İN BÖLGESEL GÜVENLİĞİ

Olayın Özeti

28 Kasım 2025'te, Karadeniz'de Türkiye açıklarında Gambiya bayraklı **Kairos** ve **Virat** adlı iki petrol tankerine yönelik insansız deniz aracı (İDA) saldırıları sonucu **Kairos** tankeri alev aldı. Ukrayna güvenlik servisi, Security Service of Ukraine (SBU), **Sea Baby** adlı insansız deniz dronlarıyla gerçekleştirdiği bu saldırılarda tankerlere kritik hasar vererek Rusya'nın petrol taşımacılığı kapasitesine darbe vurduklarını açıkladı. **Kairos**, Mısır'dan yük almadan Novorossiysk'e giderken "harici bir etki"yle patlamış ve yangın çıkmıştı. Türk Sahil Güvenlik ve kurtarma ekipleri müdahale ederek **Kairos**'taki 25 mürettebatı tahliye etmiş, yangını söndürmeye çalışmıştır. Kısa süre sonra, **Virat** tankeri de vurularak hasar aldı. **Virat**'ın cuma akşamı ilk darbenin ardından ertesi sabah yeniden insansız bir deniz aracıyla hedef alındığı, sancak tarafında su hattının üzerinde küçük çaplı hasar olduğu ve geminin stabil durumda olduğu belirtilmişti. **Kairos** ve **Virat** gemilerindeki toplam 45 personelin tamamı kurtarıldı.

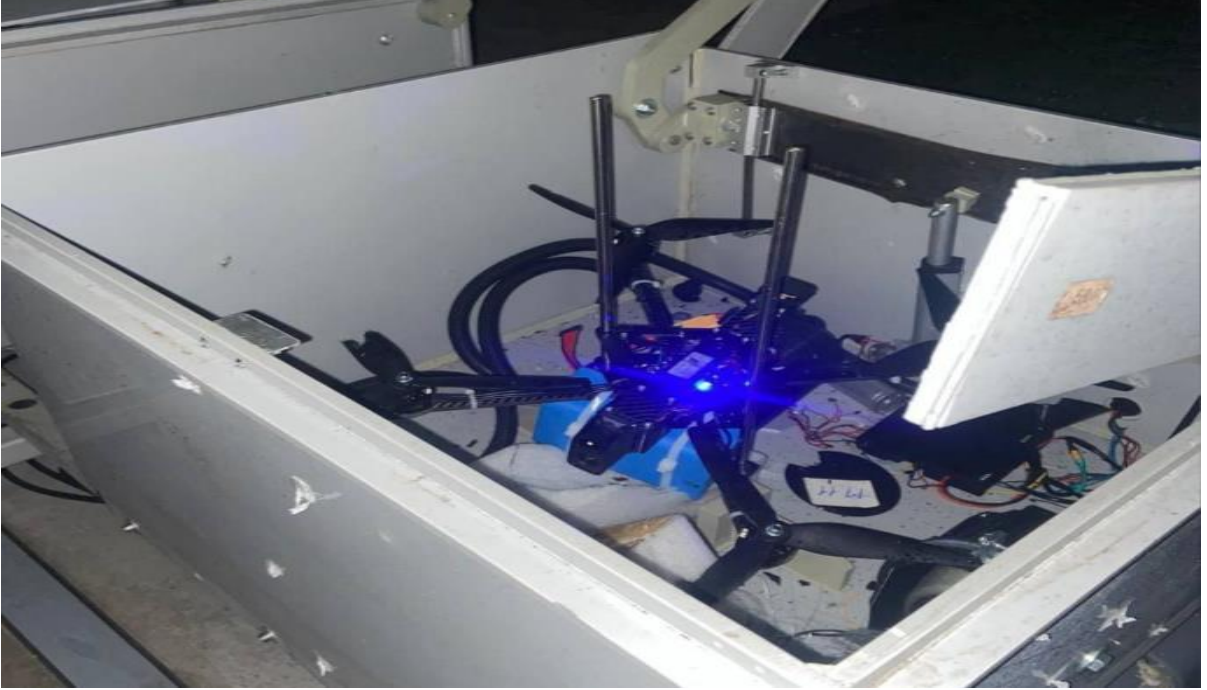
Saldırıların Zamanlaması ve Barış Görüşmeleri

Bu saldırılar, Rusya-Ukrayna Savaşı'nı sona erdirmeye yönelik yoğun diplomatik girişimlerin tam ortasında gerçekleşmiştir. ABD Başkanı **Donald Trump**'ın ortaya koyduğu 28 maddelik bir **Ukrayna Barış Planı** son haftalarda tartışılmaktadır. Kasım ayı ortasında Trump yönetimi, içinde Ukrayna'nın toprak tavizleri ve askeri kapasitesine kısıtlar içeren bir barış çerçevesini Kiev'e iletmıştır. **Cenevre'de 23 Kasım**'da başlayan ABD-Ukrayna görüşmelerinde bu plan 28 maddeden 20 maddeye indirildi ve **18 madde üzerinde uzlaşma** sağlandı; anlaşmazlık konusu kalan **iki kritik mesele** ise **toprak statüsü** ve **ABD'nin güvenlik garantilerinin niteliği** olarak bildirildi. Nitekim Ukrayna tarafı, bu en kritik konuları doğrudan Trump ile Zelenskiy'nin ele alması gerektiğini ifade etmektedir. Cenevre'deki ilerlemeyle birlikte Zelenskiy, ABD planının "özünü" desteklediklerini ancak bazı hassas noktaların liderler düzeyinde çözülmesine ihtiyaç duyulduğunu açıkladı. Trump ise barış müzakerelerini hızlandırmak için önce 30 Kasım gibi bir hedef tarih telaffuz etti ancak sonrasında "benim için son tarih savaşın tamamen bitmesidir" diyerek süre baskısını yumuşattı. **ABD-Ukrayna görüşmeleri** devam ederken, **ABD ve Rus yetkilileri** de paralel bir kanalda Abu Dabi'de temaslar gerçekleştirmiş ve Rusya tarafına son barış planı taslağı iletiltikleri basına yansımıştı. Trump, özel temsilcisi Steve Witkoff'u Moskova'ya **Putin** ile, Kara Kuvvetleri Bakanı Dan Driscoll'u da aynı anda Kiev'e Zelenskiy ile görüşmeye göndereceğini duyurmuştu. Bu yoğun diplomasi trafiğinin sürdüğü **28-29 Kasım** günlerinde Karadeniz'deki tanker saldırılarının yaşanması dikkat çekmiş ve saldırıların barış çabalarına nasıl etki edeceği tartışılmaya başlanmıştır. Zira saldırılar, Ukrayna tarafının müzakere masasında olduğu bir anda gerçekleşmiş; bu **müzakere pozisyonlarını etkileme** veya barış sürecini sabote etme ihtimali şeklinde yorumlanmıştır.

Ukrayna'nın bakış açısıyla, savaş devam ettiği sürece Rusya'nın ekonomisini hedef almanın meşru olduğu, barış görüşmeleri yürürken dahi Rusya'nın savaş finansmanına darbe vurulabileceği mesajı verildiği yönünde bir algı mevcut olsa da Rusya cephesinde barış zemininin oluşmaya başladığı bir dönemde yapılan bu deniz operasyonunu terör saldırısı olarak nitelendirerek **provokatif** bulmuştur. Saldırıları, barış görüşmelerine gölge düşürme ve Karadeniz'de yeni bir cephe açma riski taşıdığı için, zamanlaması itibarıyla kaygıyla karşılanan bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

İngiltere'nin Rolü ve İDA Teknolojisinin Kaynağı

Saldırıda kullanılan “Sea Baby” tipi insansız suüstü araçları Ukrayna tarafından “yerli üretim” olarak tanımlansa da bu teknolojinin geliştirilmesinde ve temininde Batılı ülkelerin desteği olduğu bilinmektedir. Özellikle **İngiltere**, Ukrayna’ya deniz İHA/dron kabiliyeti kazandırma konusunda öne çıkan aktörlerden biri. Ukrayna mediasındaki haberlere göre, İngiltere merkezli Syos Aerospace firması ile 2025 yılında imzalanan 40 milyon dolarlık bir anlaşma kapsamında, Ukrayna’ya 140 adet insansız deniz aracı tedarik edildiği iddia edilmiştir.

<https://united24media.com/latest-news/did-the-uk-quietly-arm-ukraine-with-140-nextgen-sea-drones-13173>

İngiliz şirketinin “Rattler” ve **SM300** modeli otonom deniz botlarını kısa sürede geliştirerek Kraliyet Donanması ile test ettiği, bu platformların bir kısmının Ukrayna’da aktif olarak kullanıldığı da ileri sürülmektedir.

<https://united24media.com/latest-news/did-the-uk-quietly-arm-ukraine-with-140-nextgen-sea-drones-13173>

Söz konusu **Sea Baby** dronlarının menzilin 1500 km'ye, taşıdıkları savaş başlığının 2 tona kadar çıkarıldığı Ukrayna tarafından Ekim ayında duyurulmuştu. Dolayısıyla, Karadeniz'deki son saldırılarda kullanılan İDA'ların da geliştirilmesinde İngiliz teknolojik desteğinin bulunduğu değerlendiriliyor.

Öte yandan, **İngiltere'nin siyasi/diplomatik rolü** de tartışma konusu. Londra yönetimi, savaş boyunca Kiev'e en güçlü destek veren ve Rusya'ya karşı tavizsiz bir politika izleyen başkentlerden biri oldu. Bu nedenle, Trump'ın planının açıklandığı ilk andan itibaren İngiltere, **Ukrayna (ve kendi) lehine olmayan bir barış anlaşmasına sıcak bakmayan** bir duruş sergiledi. Nitekim G20 liderlerinin Ağustos 2025'te Johannesburg'daki zirvesinde, Trump'ın barış planının "daha fazla çalışma gerektirdiği" yönünde İngiltere ve diğer bazı müttefiklerin mesajları basına yansıdı.

Avrupa basınında, Trump'ın 28 maddelik planının ani açıklanışından Avrupa liderlerinin rahatsız olduğu; planın "*Rusya'nın parmak izlerini taşıdığı*" ve **İngiltere gibi ülkelerin** Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü zedeleyecek bir anlaşmaya karşı çıktıkları dile getirildi.

Gündem Politika

Avrupa Komisyonu, Ukrayna'ya yönelik barış planıyla ilgili açıklama yaptı

abdy, avrupa birliği, barış planı, ukrayna, urusla vo der leyen 27/11/2025 1 min read

Rusya şimdiye kadar Ukrayna'daki savaşı sona erdirmeye ve bir barış anlaşması imzalamaya istekli görünmedi. Bu nedenle, Kremlin barış yapmaya zorlanana kadar Rusya üzerindeki baskı sürdürülmelidir.

<https://www.ukrhaber.com/blog/avrupa-komisyonu-ukraynaya-yonelik-baris-planiyla-ilgili-aciklama-yapti>
<https://vz.ru/society/2025/11/29/1377497.html>

Özellikle İngiltere Savunma Bakanlığı'nın, Ukrayna'ya kritik İHA ve İDA kabiliyetleri kazandırarak **sahada Rusya'ya baskı kurma stratejisini desteklediği** bilinmektedir. Rus kaynakları ise daha da ileri giderek, Karadeniz'deki bu tip saldırıların arkasında doğrudan **İngiliz özel servislerinin** olabileceğini iddia etmektedir. Örneğin Rusya'da yayımlanan bir analizde, **Odesa ve Oçakov** bölgesinde konuşlanan İngiliz gizli servis uzmanlarının büyük sabotaj

tecrübesine sahip olduğu, daha önce TürkAkım gaz boru hattına sabotaj girişiminde bulundukları ve Karadeniz’de Ukrayna’ya rehberlik ettiklerinin düşünüldüğü yazıldı. Aynı değerlendirmede “İngiliz servisleri Odessa’da bulunduğu sürece Karadeniz’de sükûnet olmayacak” denilerek, İngiltere’ye atfedilen rol vurgulanmıştır. Elbette bu iddialar taraflı kaynaklardan gelse de **Sea Baby** tipi insansız deniz araçlarının geliştirilmesinde Batı, özellikle de İngiltere patentli teknolojilerin kullanıldığı değerlendirilmektedir.

Cenevre Barış Görüşmelerinde Son Durum

Cenevre’deki barış görüşmelerinde geline nokta, Ukrayna ve ABD heyetleri arasında Trump’ın önerdiği çerçeve büyük ölçüde **daraltılmış ve revize edilmiş** durumdadır. ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio, “**bu savaşı bitirmek için her iki tarafın da zor ama gerekli tavizlere razı olması gerektiğini**” belirterek, Washington’un kapsamlı bir fikir alışverişiyle “ciddi ve gerçekçi” bir çözüm listesi oluşturduğunu ifade etti. Müzakerelerde **Ukrayna’nın doğusunda Rus kontrolündeki bazı topraklardan çekilmesi (ya da bu bölgelerin Rusya’ya bırakılması), Ukrayna ordusunun personel ve teçhizat açısından sınırlandırılması ve Kiev’in NATO’ya katılmaktan feragat etmesi** gibi şartlar gündeme geldi.

Dünya ▾ İşletme ▾ Piyasalar ▾ Sürdürülebilirlik ▾ Yasal ▾ Yorum ▾ Teknoloji ▾ Soruşturmalar

ABD barış planı kapsamında Ukrayna'nın toprak ve bazı silahlardan vazgeçmesi bekleniyor

Tom Balmforth ve Anastasiia Malenko tarafından

20 Kasım 2025 05:24 GMT+3 · Güncellendi 20 Kasım 2025

Bu koşullar, Ukrayna açısından neredeyse **teslimiyet** anlamına geleceğinden, Zelenskiy yönetimi uzun süre bunları reddetmiş olsa da ABD’nin baskısıyla bazı tavizlere ilkeler düzeyinde yeşil ışık yakmak durumunda kaldı. **Zelenskiy**, Türkiye’de Cumhurbaşkanı Erdoğan’la görüşmesinin ardından yaptığı açıklamada, “Amerikan liderliğinin etkin ve güçlü kalmasının, koordineli şekilde tüm ortaklarla çalışmanın kan dökümünü durdurmak için şart olduğunu” söyleyerek, savaşın bitirilmesinde asıl inisiyatifin ABD/Trump’ta olduğunu vurguladı. Hatta Zelenskiy, “**savaşı bitirmek için yeterli güce sadece ABD Başkanı Trump sahip**” diyerek doğrudan Trump’a çağrıda bulunmuştur. Bu söylem, Ukrayna tarafının planın istemediği bazı yönlerine rağmen ABD ile çalışmaya mecbur hissettiğini gösteriyor. Öte yandan **Moskova**, Trump yönetiminin önerilerine oldukça olumlu yaklaşıyor. 24 Kasım’da Erdoğan ile telefon görüşmesinde **Vladimir Putin**, Amerikan önerilerinin Ağustos ayında Alaska’da Trump ile yaptıkları zirvedeki mutabakatlarla uyumlu olduğunu ve “**nihai barışçıl çözümün temeli olarak kullanılabileceğini**” belirtmişti. Kremlin, ABD’nin planını “ilke olarak kabul edilebilir temel” gördüğünü dünya kamuoyuna yansıtip, topun artık Kiev ve Washington’da olduğunu ima etmektedir. Nitekim Rus Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov da barış planının *Anchorage (Alaska) ruhuna ve lafzına uygun olması gerektiğini*, aksi halde Rusya açısından bambaşka bir durum oluşacağını söyleyerek ABD tarafına anlaşılmayı Putin-Trump mutabakatına sadık kalacak şekilde sonuçlandırma mesajı yolladı. Yani, Moskova cephede avantajlı pozisyonunu korurken, diplomatik olarak da **ABD’nin ağırlığını koyduğu bir çözümü onaylamaya hazır** görünüyor.

Avrupa Birliği ve diğer müttefiklere gelince: AB, Trump planına ihtiyatla yaklaşmaktadır. AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, Amerika’nın barış çabalarını desteklediklerini ancak “**Ukrayna’nın toprak bütünlüğünü koruyan adil ve kalıcı bir barış**” olması gerektiğini vurguladı. Von der Leyen, “*Ukrayna olmadan Ukrayna hakkında,*

Avrupa olmadan Avrupa hakkında karar alınamaz” diyerek hem Kiev’in hem Avrupa’nın masada söz hakkı olması gerektiğini, aksi takdirde anlaşmanın kalıcı barış getirmeyeceğini ifade etmiştir. Nitekim Avrupalı diplomatlar, ABD’nin Kiev’i köşeye sıkıştırarak toprak tavizlerine zorlamasına tepkilidir. İsmi açıklanmayan bir Avrupalı diplomat, Amerikan önerilerinin “Kiev’i köşeye sıkıştırma girişi” gibi görüldüğünü ve Ukrayna ile Avrupa’nın rızası olmadan bulunacak bir çözümün kabul edilemez olduğunu söylemiştir. Bir diğer Avrupalı yetkili ise **Ukrayna ordusunu küçültme** fikrinin ciddi bir tekliften ziyade Moskova’nın talebine benzediğini belirterek planın dengesizliğine dikkat çekmiştir. Özellikle **Polonya, Baltık ülkeleri ve İngiltere** gibi ülkeler, Ukrayna’nın toprak vererek barışa zorlanmasına itiraz eden ve Rusya’nın ödüllendirilmesi anlamına gelebilecek bir barıştansa savaşın sürmesini bile göze alabilecek bir çizgiye sahiptirler. Bu nedenle, Avrupa kanadında Trump planına dair bir bölünme söz konusu: Almanya ve Fransa gibi bazı ülkeler savaşı bitirecek bir anlaşmaya temkinli iyimser yaklaşırken, doğu kanadı ve İngiltere gibi aktörler ise **“kötü bir barıştansa savaşa devam”** düşüncesine yakın duruyorlar.

Genel itibarıyla, **barış görüşmeleri kritik bir eşikte**. Zelenskiy yönetimi kamuoyu nezdinde zor bir tercih ile karşı karşıya: Bir yanda savaşı bitirme ve daha fazla yıkımı önleme isteği, diğer yanda ise Rusya’nın işgal ettiği toprakların (hatta belki fazlasının) bırakılması ve ülkenin egemenlik haklarının kısıtlanması pahasına bir anlaşmaya imza atma riski. Trump yönetimi hızlı sonuç almak istese de Ukrayna tarafının özellikle toprak konusunda net bir **“kırmızı çizgi”** ile karşı durduğu, **“Rus işgalini meşrulaştıracak hiçbir barışı kabul etmeyiz”** şeklindeki tavrını koruduğu da biliniyor. Bu şartlar altında, barış görüşmelerindeki son aşama **hassas olmayı** gerektiren en zorlu maddelere dayanmış durumda. Tüm taraflar (ABD, Ukrayna, Rusya ve Avrupalı müttefikler) birbirini tartarak pozisyon almakta, **Cenevre’deki metin** neredeyse hazır olsa bile **siyasi karar** merhalesine ulaşılmış halde beklemektedir. Saldırıların bu kritik aşamaya denk gelmesi, barış müzakerelerinin seyrine dair soru işaretleri doğurduğundan, barışın akıbeti önümüzdeki günlerde yapılacak **liderler düzeyindeki temaslara** bağlı olacak gibi görünüyor.

Barışı Kim İstemiyor? Aktörlerin Tutumu

“Kim barışı istemiyor?” sorusu, aslında Ukrayna barış sürecine dair çıkar çatışmalarını ima ediyor. Kâğıt üzerinde hiçbir ülke veya lider savaşın sürmesini istediğini söylemese de önerilen barış planının içeriği ve sonuçları değerlendirildiğinde bazı aktörlerin mevcut şartlardaki bir barışı tercih etmediği anlaşıyor.

İlk olarak, **Ukrayna içinde** barış planına direnç olabileceği belirtilmeli. Başkan Zelenskiy kamuoyu önünde Trump’ın çabalarına yapıcı yaklaşırsa da Ukrayna’nın toprak egemenliğinden vazgeçmesini gerektirecek bir anlaşma içeride ciddi tepki görebilir. Özellikle ordu ve milliyetçi kesimler, Rusya’ya herhangi bir Ukrayna toprağının bırakılmasını **“kabul edilemez taviz”** olarak nitelendiriyor. Örneğin Genelkurmay Başkanı Valeriy Zalujniy’nin “her ateşkes tehlikelidir, Rusya’ya zaman kazandırır” mesajı verdiği ve **şartlar kötü ise savaşın sürmesi gerekebileceği** yönünde çıkışlar yaptığı basına yansımıştı. Ayrıca, savaşın başından beri büyük bedeller ödeyen Ukrayna halkının önemli bir kısmı da toprak taviziyle gelecek bir barışı **“sürdürülebilir bulmuyor”**; anketlere göre halkın yarısından fazlası çatışmanın uzun süreceğini ve ancak tüm topraklar kurtarılsa gerçek barış olacağını düşünüyor. Dolayısıyla, Ukrayna içerisinde bazı kesimler Trump planının getireceği bir **“yarım barış”** yerine direnişe devam düşüncesinde. Bu gruplar, fiilen barışı istemiyor olmasa da **önerilen barış formülünü istemiyor** denebilir.

İkinci olarak, **Rusya’da** da barış istemeyen unsurlar var. Putin yönetimi müzakere masasına yaklaşırsa bile, Rus milliyetçi-sertlik yanlısı çevreleri Ukrayna’yla imzalanacak her türlü anlaşmaya kuşkuyla bakıyor. Wagner gibi paramiliter oluşumların kalıntıları veya ordu içindeki şahin figürler, “Kiev rejimiyle anlaşma olmaz, zafer tam kazanılmalı” söylemini dile getirmekte. Ancak burada Kremlin’in güçlü kontrolü nedeniyle muhalif sesler bastırılıyor ve resmi söylem barışa açık görünse de **Rusya’nın şartlarının tam karşılanmadığı bir anlaşmayı bozmak isteyebilecek** sertlik yanlılarının ileride sorun çıkarabileceği hesaba katılmalı. Yine de mevcut durumda Moskova, **kazanımlarını koruyan bir barışı** kabule hazır görüldüğünden, “barışı istemeyen” aktör olarak Rus devleti yerine, Rus radikal çevreleri sayılabilir.

Üçüncü ve en dikkat çekici boyut: **Batı İttifakı içindeki görüş ayrılıkları**. ABD bizzat planın mimarı olduğundan barış sürecini zorlamakta, ancak **Avrupa ülkelerinin bazıları ve İngiltere** bu barışın şekline itiraz ediyor. Özellikle **İngiltere, Polonya, Baltık ülkeleri** gibi, Rusya’ya karşı daha sert bir çizgi izleyen müttefikler, Trump planının Ukrayna’yı zayıf bırakarak Rusya’yı ödüllendireceğini düşünüyorlar. İngiliz medyasında ve siyasetinde, **“Ukrayna’nın rızası olmadan toprak paylaşımı içeren bir plan kabul edilemez”** yönünde açıklamalar çıktı. Polonya ve Baltık ülkeleri de kendi güvenlikleri açısından Rusya’nın bu savaştan güçlenerek veya en azından işgal ettiği toprakları elinde tutarak çıkmasına karşılar. Hatta bazı yorumlarda, **İngiltere’nin Karadeniz’deki saldırılara dolaylı desteğinin**, barışı rayından çıkarma amacı taşıyabileceği ileri sürülüyor. İngiliz özel kuvvetlerinin Ukrayna’ya yardım ettiğine dair Rus iddiaları da bu çerçevede, Londra’nın savaşı sürdürme niyetine yoruluyor. **Kim barışı istemiyor?** sorusuna dolayısıyla şu yanıt verilebilir: **Savaşın mevcut şartlarda bitmesinin kendi çıkarlarına uymadığını düşünen aktörler** barışı istemiyor. Bu gruba, **Rusya’yı iyice zayıflatmadan masaya oturtmak istemeyen Batılı şahinler** (örn. Britanya, Polonya hattı) ile **savaşı toprak kaybıyla bitirmek istemeyen Ukraynalı vatanseverler** dahil. Ayrıca,

savaş sanayisinden ve jeopolitik gerilimden fayda sağlayan çevreler de perde arkasında barışa isteksiz. ABD içinde bile Trump'ın hamlesine muhalif olan, Ukrayna'ya "adil bir barış" dışında çözümünü benimsemeyen bazı siyasetçiler ve Pentagon çevreleri mevcuttur. Sonuç olarak, herkes barışı dillese de "*nasıl bir barış*" sorusunda ayrışma yaşanıyor. Trump'ın planı kapsamında şekillenen bir barışı **Rusya ve kısmen ABD istemekte, Ukrayna temkinli kabullenmekte, Avrupa ikiye bölünmekte, İngiltere ve bazı müttefikler ise sıcak bakmamaktadır.** Bu da Karadeniz'deki saldırı gibi eylemlerin, barış sürecini rayından çıkarma potansiyeline açık olduğu anlamına geliyor.

Saldırının Karadeniz'de Gerçekleşme Nedeni: Provokasyon mu?

Ukrayna'nın söz konusu tankerleri **Karadeniz'in güneybatısında, Türkiye'nin münhasır ekonomik bölgesi (MEB) içinde** vurmayı tercih etmesi bir dizi stratejik nedene dayanıyor olabilir. Öncelikle, **hedeflerin konumu** önemlidir: **Kairos** ve **Virat**, Rusya'nın Novorossiysk limanına petrol yüklemek üzere seyir halindeyken, İstanbul Boğazı güzergâhına doğru uluslararası sularda ilerliyorlardı. Bu noktalar, Ukrayna topraklarından oldukça uzakta, Karadeniz'in güney kesimindedir. **Sea Baby** gibi deniz dronlarının geliştirilmiş menzili (1500 km'ye kadar) sayesinde Ukrayna, Kırım veya Odesa'dan bu bölgelere operasyon yapabildiğini gösterdi. Saldırının Karadeniz'in bu bölümünde gerçekleşmesi, **Rusya'nın kendini güvende hissettiği arka bahçesinde dahi** vurulabileceğine dair güçlü bir mesajdır. Kiev, savaşın başlangıcından bu yana Rusya'nın Karadeniz Filosu gemilerine (Sivastopol limanında, Kerç Köprüsü civarında vb.) saldırılar düzenlemiş, ancak sivil ticari gemilere yönelik bu çapta bir operasyon yapmamıştı. Şimdi **ilk kez askeri olmayan "gölge filo" unsurlarını** denizin uzağında vurmasıyla, **hedef setini genişletmiş** oldu.

Bu hamle, **provokasyon** olarak nitelendiriliyor mu? Bakış açısına göre değişebilir. Ukrayna, bu tankere **meşru savaş hedefi** muamelesi yapmaktadır: Çünkü bu gemiler Rusya'nın uygulanan yaptırımları delmek ve petrol gelirlerini sürdürmek için kullandığı, formal olarak sivil ama fiiliyatta savaş ekonomisine hizmet eden unsurlar olarak görülüyor. Ukrayna, defalarca Batı'ya çağrı yaparak "*Rusya'nın bu gölge filosuna gerçek yaptırım uygulayın*" demişti; istediği düzeyde bir uluslararası hamle göremeyince **bu işi kendi başına yapmaya** karar vermiş görünüyor. Dolayısıyla Ukrayna açısından bu saldırının anlamı, **Rusya'ya ekonomik baskıyı tırmandırmak**, dünyaya da "*Bakın, Rusya'ya para kazandıran gemileri biz durduruyoruz*" mesajı vermektir.

Bununla birlikte, saldırının zamanlaması ve mekânı, jeopolitik olarak **"sınırları zorlama"** izlenimi uyandırıyor. Karadeniz, NATO üyesi Türkiye ve aynı zamanda savaşan taraflar olan Rusya-Ukrayna'nın kıyıdaş olduğu hassas bir deniz. Savaş 2022'den beri Karadeniz'in kuzey ve batı kesiminde (Kırım, Odesa çevresi) yoğunlaşmışken, **ilk defa çatışma Türkiye kıyılarına bu denli yaklaştı.** Bu durum, planlanmış bir **provokasyon** olabilir mi? Bazı uzmanlara göre evet: **Amaç, savaşı Karadeniz geneline yayarak uluslararası ilgiyi artırmak** olabilir. Örneğin, Ukrayna içinden kimi radikal unsurlar veya müttefik istihbaratlar, barış görüşmeleri sürerken Rusya'ya "**rahat yok**" mesajı vermek istemiş olabilir. Saldırı, Rusya'yı öfkelenendirip masadan kalkmasına yol açacak bir reaksiyona sokma potansiyeli taşıyordu – eğer Rusya bu gemilerin vurulmasına misilleme olarak Karadeniz'de tansiyonu yükseltseydi, barış diplomasisi sekteye uğrayabilirdi. Bu açıdan bakıldığında, **provokatif bir eylem** olarak görülebilir. Nitekim Rusya Dışişleri Bakanlığı saldırıyı kınayan bir açıklama yaparak "*Karadeniz'de haydutça eylemler*" ifadesini kullandı ve uluslararası deniz hukukunun ihlal edildiğini öne sürdü (Rusya ayrıca BM Güvenlik Konseyi'ni acil toplantıya çağırmişti). Bu tepkiler, saldırının provokatif etkisinin bir göstergesidir.

Diğer yandan, saldırının **Karadeniz'de gerçekleşmesinin askeri-taktik gerekçeleri** de var: Ukrayna, Rusya'nın deniz lojistiğine vuracağı darbeyi en iyi Karadeniz'de vurabilir zira Rus petrolünün büyük bölümü bu deniz üzerinden taşınıyor. **Azak Denizi ve Hazar Denizi** gibi alternatifler coğrafi kısıtlara tabi; dolayısıyla Karadeniz Rusya için enerji ihracatının can damarı. Bu noktada vurulan her tanker, Rus ekonomisine orantısız zarar verebilir. Örneğin SBU yetkilisi, **iki tankerin devre dışı kalmasıyla yaklaşık 70 milyon dolar değerinde petrol taşıma kapasitesinin engellendiğini** belirterek ekonomiye etkisini vurguladı. Bu tür saldırılar devam ederse, Rusya'nın yaptırımları delme stratejisi ağır bir riske girmiş olacak. Bu da Ukrayna'nın barış masasında elini güçlendirme çabası olarak okunabilir: "*Eğer anlaşma kötü olursa bakın, biz Rusya'nın ekonomisini böyle vururuz*" tehdidinin dolaylı bir gösterimi.

Sonuç olarak, saldırıların Karadeniz'de, hem de Türkiye'nin MEB'inde yapılması **çok katmanlı bir mesaj** içeriyor. Ukrayna, bir yandan **askeri hedefine** (gölge filosu) ulaşırken, diğer yandan **siyasi/psikolojik hedeflere** (Rusya ve dünya kamuoyuna mesaj) yönelmiş durumda. Eylemin provokasyon olup olmadığı konusuna gelirsek: Eylem, Rusya'yı ve belki Türkiye'yi provoke etme potansiyeline sahipti. Türkiye temkinli tepki verip diplomasi çağrısı yaparak provokasyona gelmedi; Rusya ise sert ama kontrollü tepki verdi. Bu haliyle, saldırının provokatif yönü sınırlı kaldı. Ancak amacının kısmen provokasyon (yani **savaşı Karadeniz geneline yayma riski üzerinden baskı oluşturma**) olduğu söylenebilir. Özellikle Rus kaynakları bu görüşte: Bir Rus deniz uzmanı, "**tankere saldırı, askeri gemilerden sonra şimdi sivil gemilere de yöneldiler, bu düpedüz terörizm ve korsanlık**" diyerek, Kiev yönetimini kışkırtıcılıkla suçladı. Kısacası, **saldırının Karadeniz'de gerçekleşmesi bir tesadüf değil** hem stratejik

zorunlulukların hem de diplomatik hesapların bir ürünü. Provokasyon boyutu ise niyet okuyuşa bağlı kalmakla birlikte, kesin olan şu ki: Karadeniz artık savaşın cephelerinden biri haline gelmiş bulunuyor.

Saldırıların Karadeniz Güvenliğine Etkisi

Türkiye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Öncü Keçeli, tanker saldırılarının Karadeniz’de “**seyir, can, mal ve çevre güvenliği açısından ciddi riskler oluşturduğunu**” vurgulayarak Ankara’nın duyduğu endişeyi dile getirdi. Gerçekten de bu olay, Karadeniz’in güvenliği konusunda yeni bir döneme işaret ediyor. Bu durumun güvenliğe etkilerini birkaç başlıkta inceleyebiliriz:

- **Seyir ve Denizcilik Güvenliği:** Karadeniz’de uluslararası ve ticari gemi trafiğinin güvenliği sorgulanmaya başlayacaktır. Sigorta şirketleri, bu bölgedeki gemi geçişleri için risk primlerini yükseltebilir. Özellikle İstanbul Boğazı’na yakın bir bölgede tankerlerin vurulması, *Boğaz yaklaşımlarında çatışma riski* olduğu algısı yaratmıştır. Nitekim uluslararası denizcilik kaynakları, saldırı haberinin ardından bölgedeki gemilere risk uyarıları geçti. Bu, Karadeniz’i kullanan ticaret gemilerinin (petrol tankerleri, tahıl gemileri vs.) rotalarını yeniden değerlendirmelerine yol açabilir. **Türk boğazlarından geçen petrol trafiği** yıllardır Montreux rejimiyle güvencedeydi; ilk kez bu trafiğin bir kısmı savaş eylemine maruz kaldı. Bu durum devam ederse, Karadeniz’den petrol taşıyan ülkeler (örneğin Kazakistan) alternatif rotalar arayabilir. Nitekim saldırıyla eş zamanlı olarak **Caspian Pipeline Consortium (CPC)**, Novorossiysk açıklarındaki şamandıra sisteminin de İDA saldırısıyla hasar gördüğünü, bu yüzden petrol yükleme operasyonlarının durduğunu açıkladı. Bu, küresel petrol arzının %1’inden fazlasını etkileyen bir durum olup Kazakistan gibi üçüncü tarafları olumsuz etkiledi; Kazakistan hükümeti saldırıyı “*kabul edilemez*” bulduğunu belirtti. Yani Karadeniz’de güvenlik zafiyeti, bölge dışı aktörlere de sirayet etti.
- **Çevre Güvenliği:** Petrol tankerlerine saldırı, büyük bir çevre felaketi riskini de beraberinde getirir. Şans eseri vurulan tankerler boştu (yük almaya gidiyorlardı). Ancak gemilerde bulunan yakıt ve atık yağların yanması sonucu denize bir miktar kirlilik yayıldığı düşünülüyor. Eğer dolu bir tanker vurulup petrol sızıntısı olsaydı, Türkiye kıyıları ciddi bir çevre felaketiyle karşılaşabilirdi. Karadeniz’in ekosistemi kapalı bir havza olduğu için, büyük bir petrol sızıntısı uzun vadeli tahribat yapabilir. Bu saldırılar, çevreyi doğrudan hedef almasa da **çevre güvenliğini riske atıyor**. Türkiye de açıklamasında bunu belirtti; can-mal güvenliği kadar çevre güvenliğinin de tehlikeye atıldığını vurguladı. Dolayısıyla Karadeniz’de benzer eylemlerin yinelenmesi, sadece askeri değil **ekolojik bir güvenlik** sorunu olarak da karşımıza çıkacak.
- **Bölgesel Askeri Gerginlik:** Karadeniz’deki bu olay, bölge ülkelerini askeri tedbirler almaya itebilir. Türkiye, Montrö Sözleşmesi uyarınca Karadeniz’e kıyıdaş olmayan güçlerin donanma gemilerini kısıtlı tutuyor; fakat buna rağmen ABD ve NATO, **hava gözetleme faaliyetlerini** artırabilirler. Nitekim saldırı sonrası NATO AWACS uçaklarının Türkiye ve Romanya hava sahasında Karadeniz’i izleme uçuşlarını sıklaştırdığı bildirildi. Rusya ise tankerlerini ve kritik tesislerini korumak için Karadeniz Filosu’nu daha güneye kaydırabilir ya da **silahlı insansız deniz araçlarına karşı savunma sistemleri** konuşlandırabilir. Bu da Karadeniz’de tansiyonu yükseltecektir. Örneğin, Rusya olay sonrası **Tuapse açıklarında devriye gezen savaş gemilerini** arttırdı ve elektronik harp önlemlerini devreye aldığını duyurdu (Ukrayna İHA’larını erken tespit için). Genel olarak, Karadeniz’in güvenlik mimarisi kırılgan bir hal aldı; 2022’deki savaş patlak verdiğinden beri ilk kez tüm Karadeniz sathına yayılma tehlikesi somut biçimde ortaya çıktı.
- **NATO İttifakı Açısından:** Karadeniz, 3 NATO üyesi (Türkiye, Romanya, Bulgaristan) barındıran bir deniz. Savaş nedeniyle NATO gemileri Montrö gereği sınırlı girse de NATO’nun bölgedeki çıkarları büyük. Şimdi savaş Karadeniz’in ortalarına taşarken, NATO daha proaktif önlemler düşünebilir. Örneğin **Romanya ve Bulgaristan**, Rus insansız araçlarının kendi kıyılarına yaklaşmasından endişeleniyor (nitekim Eylül 2023’te bir Rus İHA’sı Romanya topraklarına düşmüştü). Bu ülkeler savunma sistemlerini güçlendiriyor. Dolayısıyla, Karadeniz’in güvenliği artık NATO-Rusya geriliminin de bir parçası konumunda.

Özetle, tanker saldırıları Karadeniz güvenliğinde bir **dönüm noktası** oldu. Savaşın denizdeki cephelere yayılması ihtimali güçlendi. Türkiye’nin MEB’inde böyle bir hadisenin yaşanması, **deniz yetki alanlarının barışçıl kullanımının ihlal edildiği** tartışmasını da açtı. Bu durum, Karadeniz’i çevreleyen tüm aktörleri tedirgin etmiş durumda. Türkiye, “*savaşın Karadeniz sathına yayılmasını önlemek*” için ilgili taraflarla temaslarını sürdürdüğünü belirtti. Önümüzdeki dönemde bu çabaların somut karşılığını görüp görmeyeceğimiz, yani Karadeniz’de benzer olayların tekrarlanıp tekrarlanmayacağı, bölge güvenliği açısından kritik olacak.

Olası Gelecek Senaryoları ve Riskler

Karadeniz’deki tanker saldırıları, Ukrayna Savaşı’nın seyrine dair kritik bir dönemeç olabileceği gibi, tekil bir hadise olarak da kalabilir. Geleceğe dönük birkaç senaryo öne çıkıyor:

1. Barış Anlaşması ve Durgunluk Senaryosu: Eğer Trump’ın arabuluculuğunda bir **ateşkes/barış anlaşması** sağlarsa, Karadeniz’de benzer saldırıların durması beklenir. Anlaşma halinde muhtemelen taraflar (özellikle

Ukrayna) askeri operasyonlarını durduracak, dolayısıyla bu tanker saldırıları son “büyük aksiyon” olarak kalacaktır. Ancak barış anlaşmasının şartlarına bağlı olarak riskler bitmeyebilir. Örneğin, anlaşma yaptırımları gevşetebilir veya kaldırırsa Rusya petrolünü rahatça satmaya devam edebilir ve Ukrayna böyle bir anlaşmadan memnun kalmazsa tek taraflı operasyonlara yönelebilir. **Barış istemeyen unsurlar** (örneğin radikal Ukraynalı gruplar veya istihbarat servisleri) anlaşmaya rağmen Karadeniz’de korsan tarzı eylemlere girişebilir ki bu senaryo tehlikelidir. Ama daha olası olan, bir anlaşma ortamında Karadeniz’de gerilimin azalacağıdır. Türkiye de bu senaryoda inisiyatif alarak belki **yeni bir Karadeniz güvenlik mutabakatı** önerebilir (tıpkı 1936 Montrö veya 2022 Tahıl Koridoru anlaşmalarında olduğu gibi). Gelecekte, Karadeniz’de savaşın izlerini silmek ve güvenliği artırmak adına kıyıdaş ülkelerin katılacağı bir pakt fikri bile ortaya atılabilir.

2. Barış Görüşmeleri Çökerse – Tırmanma Senaryosu: Eğer Cenevre görüşmeleri sonuç vermez veya taraflar uzlaşamazsa, savaş daha da şiddetlenecek demektir. Bu durumda Ukrayna’nın **denizde saldırı stratejisini genişletmesi** beklenebilir. **Yeni hedefler** arasında Rusya’nın petrol ve tahıl terminalleri, daha fazla tanker, hatta belki **İstanbul Boğazı çıkışında Rusya ile bağlantılı gemiler** (örneğin Suriye’ye giden Rus yakıt gemileri) bulunabilir. Bu çok riskli bir tırmanmadır, çünkü Rusya da misilleme için Ukrayna’nın güney limanlarını (Odesa, Pivdennyi) bütünüyle yok etmeye çalışabilir. Hatta Rusya, Ukrayna’nın deniz çıkışı tamamen kesmek için Romanya sınırına yakın Tuna ağzındaki gemileri dahi vurma riskini göze alabilir (daha önce birkaç kez Tuna nehrindeki Ukrayna limanlarına saldırmıştı). **Karadeniz genelinde serbest seyir hakkı ortadan kalkabilir**, bölge adeta bir “deniz savaş alanı” haline gelebilir. Bu senaryoda Türkiye ve NATO için en büyük risk, bir Rus-Ukrayna deniz çatışmasının kendi karasularına veya hava sahalarına sirayet etmesidir.

3. Kontrollü Gerginlik Senaryosu: Bir diğer olasılık, barış görüşmeleri uzun süre sonuç vermeden devam ederken, savaşın da “kontrollü düşük yoğunlukta” sürmesidir. Bu durumda, zaman zaman Karadeniz’de benzer saldırılar tekrarlanabilir ancak büyük tırmanmalar olmaz. Örneğin Ukrayna fırsat buldukça bir-iki tanker ya da askeri gemi vurur, Rusya da intikam olarak Odesa’yı bombalar, ama taraflar doğrudan NATO gemilerine vs. bulaşmaz. Bu “vurma-kaç” taktiklerinin devamı, Karadeniz’i uzun vadede güvensiz bir deniz haline getirir. Bölge ülkeleri buna alışmaya zorlanabilir, tıpkı **İran-İrak Savaşı’ndaki Körfez tanker savaşı** gibi. Kontrollü gerginlikte, Karadeniz bir süre “tehlikeli sular” olarak anılacak, ticaret akışı azalacak, taraflar büyük risklerden kaçınsa da küçük saldırılarla birbirini yıpratmaya devam edecektir. Bu senaryo uzun süre insani ve ekonomik maliyetler yaratır ve belirsizliği uzatır.

4. Uluslararası Müdahale Senaryosu: Eğer Karadeniz’de güvenlik çok bozulursa, BM veya NATO gibi aktörlerin müdahil olması gündeme gelebilir. Söz gelimi, insani amaçla bir **deniz güvenliği misyonu** kurulabilir (BM gözetiminde bir barış gücü gemi konvoyu ya da gözlemci). Ancak Rusya buna sıcak bakmayacağından zor bir ihtimal. Yine de masada bir seçenek olarak duruyor; mesela **BM Güvenlik Konseyi, Karadeniz’de tarafları deniz güvenliğine saygıya çağıran bir karar** alabilir. Bu da bağlayıcı olmasa da diplomatik baskı oluşturur. En uç noktada, eğer savaş uzar ve Karadeniz tamamen güvensizleşirse, **sigorta şirketleri bölgeye gemi göndermeyi reddeder ve petrol ile tahıl akışı durma noktasına gelirse** büyük güçler harekete geçebilir. Böyle bir küresel krizde, ABD ve AB, Karadeniz’de eskortluk yapmayı (tıpkı Tahıl Koridoru’nda yaptığı gibi) düşünebilir. Fakat bu Rusya ile doğrudan çatışma riski demektir, dolayısıyla ancak aşırı bir kötüleşme halinde tercih edilir.

Sonuç itibarıyla, **Karadeniz’deki tanker saldırıları Ukrayna Savaşı’nın seyrinde kritik bir eşikte gerçekleşmiştir**. Barış görüşmeleri Cenevre’de ilerlerken bu saldırılar, savaşın bitmemesi halinde nelerin risk altında olduğunu gözler önüne sermiştir. İngiltere’nin sağladığı ileri deniz İHA teknolojisi kullanılarak düzenlenen operasyonlar, **Ukrayna’nın kararlılığını ve Rusya’nın zafiyetini** ortaya koymuştur. Ancak aynı zamanda **Karadeniz’in güvenliği ve uluslararası hukuk** için de alarm zilleri çalmıştır. Türkiye, kendi MEB’inde vuku bulan bu saldırılar karşısında dikkatli denge diplomasisini sürdürmekte, hem barış için ara buluculuğa devam etmekte hem de bölgedeki çıkarlarını korumaya çalışmaktadır. Gelecek senaryolar, büyük ölçüde barış görüşmelerinin başarıyla sonuçlanıp sonuçlanmayacağına bağlı olacaktır. Barışın tesis edilememesi halinde Karadeniz’de benzer – hatta daha büyük – provokasyonlar ve çatışmalar görmek şaşırtıcı olmayacaktır. Bu da bölgeyi ciddi risklerle karşı karşıya bırakır. Son saldırıdaki gerçek amaç ne olursa olsun (ekonomik darbe, mesaj gönderme, vs.), neticede bu olay **savaşın yeni bir aşamaya geçişini simgelemektedir**.

Kaynaklar:

- Türkiye Dışişleri ve Ulaştırma Bakanlığı açıklamaları [apnews.com](http://apnews.com/apnews.com); apnews.com
- Ukrayna SBU ve basın kaynakları apnews.com/independent.co.uk;
- Reuters, AP, AA ve Guardian haberleri
- theguardian.com
- aa.com.tr
- reuters.com;
- Rus değerlendirmeleri ihaberru.ru.